

XXVI OLIMPIADA FIZYCZNA ETAP II

Zadanie teoretyczne

ZADANIE T2

Nazwa zadania: „Mydlana bańka”

Dana jest bańka mydlana o promieniu R . Napięcie powierzchniowe wody z mydłem wynosi σ . Powierzchnia bańki jest równomiernie naelektryzowana ładunkiem q .

1. Ile wynosi nadwyżka ciśnienia Δp w bańce nad ciśnieniem otaczającego powietrza?

2. Zbadaj rodzaj równowagi bańki wiszącej na otwartej słomce, tj. gdy $\Delta p = 0$

U w a g a: Siłę ciężkości pomijamy. Zakładamy, że wartość σ nie zależy od ładunku zgromadzonego w bańce.

ROZWIAZANIE ZADANIA T2

Wyodrębnijmy w myśli na powierzchni bańki mały krążek o promieniu r . W stanie równowagi wypadkowa sił działających na krążek ma być równa 0.

Siła działająca w dół (rys. 3) pochodzi od napięcia powierzchniowego działającego na obwód krążka stycznie do bańki. Wynosi ona:

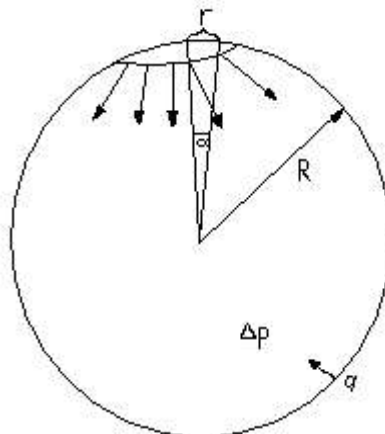
$$F_{\downarrow} = 2\sigma \cdot 2\pi r \sin\alpha =$$

bo błonka ma 2 strony
obwód krążka
bo interesują nas składowe pionowe

W górę działają na krążek 2 siły

a) siła pochodząca od nadwyżki ciśnienia

$$F_{1\uparrow} = \Delta p \pi r^2$$

Rys. 3

b) siła pochodząca od oddziaływań elektrostatycznych:

$$F_{21} = \frac{1}{2} \cdot \frac{q}{R^2} \cdot \frac{\pi r^2 q}{4\pi R^2} = \frac{q^2}{8\pi R^4} \pi r^2$$

ładunek
na wybranym
krążku

W stanie równowagi mamy

$$\frac{4\sigma}{R} \pi r^2 = \Delta p \cdot \pi r^2 + \frac{q^2}{8\pi R^4} \pi r^2$$

Stąd

$$\Delta p = \frac{4\sigma}{R} - \frac{q^2}{8\pi R^4}$$

Warto zwrócić uwagę na współczynnik $\frac{1}{2}$ w wyrażeniu na siłę F_{21} . Bierze się on stąd, że siła z jaką powierzchnia kulista naładowana równomiernie ładunkiem q oddziałuje na ładunek Q , znajdujący się dokładnie na tej powierzchni wynosi

$$F_{21} = \frac{1}{2} \cdot \frac{qQ}{R^2}$$

Oto uzasadnienie tego związku (oznaczenia jak na rysunku 4):

$$r = R \sin 2\varphi = 2R \sin \varphi \cos \varphi$$

$$\Delta = 2R \cos \varphi$$

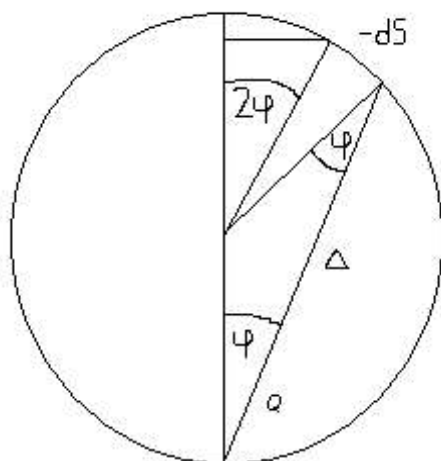
$$dS = 2\pi r R d(2\varphi) = 4\pi r R d\varphi$$

$$dq = \frac{q}{4\pi R^2} dS = 2q \sin \varphi \cos \varphi d\varphi$$

$$dF_{21} = \frac{Qdq}{\Delta^2} \cos \varphi = \frac{qQ}{2R^2} \sin \varphi d\varphi$$

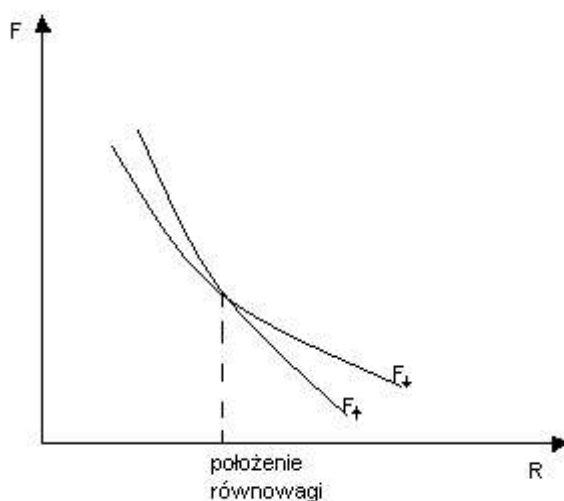
Całkując to wyrażenie po φ od 0 do $\pi/2$ otrzymujemy, że wartość siły F_{21} wynosi

$$\frac{1}{2} \cdot \frac{qQ}{R^2}$$

Rys 4.

W stanie równowagi przy $\Delta p = 0$ siła $F_{1\uparrow}$ jest równa zero i wystarczy rozpatrzeć siły $F_{\downarrow}$ i $F_{2\uparrow}$. Przebieg tych sił w otoczeniu punktu równowagi pokazano na rysunku 5.

Rys. 5

Przy zwiększeniu R przeważa siła $F_{\downarrow}$, zaś przy zmniejszeniu - siła $F_{2\uparrow}$. W obu przypadkach wypadkowa siła dąży do przywrócenia pierwotnego położenia (pierwotnych rozmiarów bańki). Zatem bańka powinna pozostać w równowadze trwałej.

W stosunku do osób, które wybrały przedstawioną tu metodę rozwiązania, stosowano następujące kryterium ocen:

- a) wyprowadzenie siły elektrycznej 4 punkty;
- b) wyprowadzenie wzoru na Δp 3 punkty;
- c) zbadanie rodzaju równowagi 3 punkty.

Zadania powyższe, tak jak prawie każde zadanie, można rozwiązać i innymi metodami.

Spora część uczniów rozwiązywała je wyznaczając minimum energii swobodnej. Oczywiście rozwiązania takie o ile były poprawne i nie zawierały luk w postaci

nieudowodnionych twierdzeń, były oceniane również na 10 punktów.

Do najczęstszych błędów popełnianych przez zawodników należało nieprawidłowe obliczanie elektrostatycznej energii potencjalnej oraz nieprawidłowe wyznaczanie siły F_2 .

Źródło:
Zadanie pochodzi z „Druk OF”

Komitet Okręgowy Olimpiady Fizycznej w Szczecinie
www.of.szc.pl